

#OdPodstaw

Porozmawiajmy o podstawach programowych

JĘZYK MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ LUB ETNICZNEJ

propozycje zmian w podstawie programowej

wrzesień 2025

**Przedmiot przewidziany w klasach I–VIII szkoły podstawowej
w wymiarze 3 godzin tygodniowo**

Materiał nie jest pełną wersją podstawy programowej języka mniejszości narodowej lub etnicznej. Zawiera jej kluczowe fragmenty, opis i kierunek najważniejszych zmian. Projekt nowej podstawy przygotowany przez IBE PIB zostanie zaprezentowany i przekazany do Ministerstwa Edukacji Narodowej we wrześniu 2025 roku.

Nowa podstawa programowa zacznie obowiązywać od 1 września 2026 roku.

DLACZEGO ZMIENIAMY OBECNĄ PODSTAWĘ PROGRAMOWĄ?

W ostatnich latach postępujące zmiany społeczne, kulturowe i technologiczne wymusiły konieczność przemyślenia roli edukacji w kształtowaniu kompetencji językowych i tożsamościowych uczennic i uczniów należących do mniejszości narodowych lub etnicznych.

Obserwujemy znaczący wzrost świadomości językowej i tożsamościowej wśród młodego pokolenia, które coraz częściej dostrzega wartość w pielęgnowaniu dziedzictwa kulturowego, ale jednocześnie oczekuje, że szkoła będzie dla niego przestrzenią nowoczesną, otwartą i dostosowaną do jego rzeczywistości.

Nowa podstawa programowa to nie tylko aktualizacja treści, ale przede wszystkim lepsze dopasowanie celów kształcenia do realnych potrzeb uczniów i oczekiwań współczesnego społeczeństwa. Zakładamy, że absolwent polskiej szkoły będzie samodzielny, refleksyjny, zaangażowany i gotowy do dalszego rozwoju – nie tylko zawodowego, ale również osobistego i obywatelskiego.

Dotychczas podstawa nie uwzględniała wystarczająco zróżnicowanych potrzeb uczniów. Wśród najczęściej powtarzanych uwag wymieniano:

- zbyt formalny, odbiegający od współczesnej praktyki redakcyjnej język zapisów,
- brak elastyczności w doborze treści literackich i kulturowych,
- niedostosowanie poziomu trudności do realnych kompetencji uczniów oraz niewystarczające wsparcie dydaktyczne.

Nauczyciele wskazywali na trudności w realizacji celów edukacyjnych w warunkach klas o zróżnicowanym poziomie opanowania języka. Uczniowie natomiast często nie dostrzegali związku między treściami nauczania a swoją codziennością i tożsamością, co skutkowało spadkiem motywacji i zainteresowania nauką języka mniejszości narodowej lub etnicznej.

Dlatego reforma podstawy programowej jest nie tylko odpowiedzią na formalne potrzeby systemu edukacji – to przede wszystkim działanie na rzecz realnego wzmocnienia pozycji języków mniejszości w szkole i społeczeństwie.

Chcemy, by nowa podstawa była czytelna, elastyczna i bliska uczniowi – zarówno temu, który z językiem mniejszości dorasta, jak i temu, który dopiero poznaje go jako część swojego dziedzictwa.

GŁÓWNE ZAŁOŻENIA NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Nowa podstawa programowa języka mniejszości narodowej lub etnicznej została opracowana z myślą o zapewnieniu uczniom nie tylko efektywnego rozwoju językowego, lecz przede wszystkim wsparcia w kształtowaniu tożsamości kulturowej i językowej, zgodnie z ich doświadczeniem przynależności do mniejszości funkcjonującej w Polsce. Projektowanie zmian oparto na Profilu absolwenta i absolwentki, który wyróżnia cztery zasadnicze wymiary rozwoju ucznia: kompetencje fundamentalne, poznawcze, społeczne i osobiste. Uzupełniono je o komponent sprawczości, podkreślając znaczenie wychowania do wartości, wspólnotowości i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Podstawa programowa została skonstruowana tak, aby uczniowie mogli posługiwać się językiem mniejszości w autentycznych, codziennych kontekstach – zarówno w relacjach rodzinnych i lokalnych, jak i w środowisku edukacyjnym. Przedmiot pełni zatem funkcję nie tylko lingwistyczną, lecz również społeczną, kulturotwórczą i tożsamościową. Język jest tu rozumiany nie tylko jako narzędzie komunikacji, lecz także jako środek poznawania i wyrażania siebie, swojego środowiska, dziedzictwa kulturowego i historii rodzinnej. Uczniowie są zachęceni do aktywnego używania języka w kontekstach osobistych i wspólnotowych.

W nowej podstawie programowej zaakcentowano równoległy rozwój kompetencji językowych, kulturowych i społecznych. Uczniowie rozwijają sprawność językową w zakresie słuchania, mówienia, czytania, pisanie i przetwarzania wypowiedzi, zgodnie z podejściem komunikacyjnym i logicznie uporządkowanymi poziomami trudności. Jednocześnie kształtują kompetencje międzykulturowe i uczą się rozumienia historii, wartości i tradycji swojej wspólnoty, co wzmacnia poczucie przynależności i odpowiedzialności za jej trwanie. Uczniowie nie tylko odtwarzają

treści, lecz także tworzą własne wypowiedzi, uczestniczą w działaniach projektowych i dokumentują doświadczenia swojej społeczności, co sprzyja rozwijaniu sprawczości, samodzielności i kreatywności. W toku nauki rozwijają także kompetencje przyszłości, takie jak krytyczne myślenie, współpraca, umiejętność twórczego rozwiązywania problemów oraz tworzenia treści z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych.

Podstawa programowa została zaprojektowana tak, aby umożliwić elastyczne dostosowanie treści i metod nauczania do zróżnicowanych warunków środowiskowych i poziomu znajomości języka uczniów. Uwzględnia możliwość pracy z uczniami zarówno biegle posługującymi się językiem mniejszości, jak i tymi, którzy dopiero rozpoczynają jego naukę. Układ treści tematycznych oraz zestawów umiejętności językowych pozwala nauczycielowi na dostosowanie tempa i metod pracy do realnych potrzeb uczniów, a także na integrowanie treści językowych z działaniami kulturowymi i projektowymi, co sprzyja rozwojowi kompetencji przekrojowych i realizacji założeń Profilu absolwenta i absolwentki.

W nowej podstawie uczniowie nie są jedynie odbiorcami treści – stają się aktywnymi uczestnikami i współtwórcami przekazu kulturowego. Uczą się mówić o sobie, swoim otoczeniu, wartościach i doświadczeniach – w języku swojej wspólnoty. W ten sposób realizowany jest podstawowy cel edukacji ogólnej: wychowanie młodego człowieka do świadomego, odpowiedzialnego i zakorzenionego w wartościach uczestnictwa w życiu społecznym, z poszanowaniem różnorodności kulturowej i językowej.

SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE O ZMIANACH

Podstawa programowa języka mniejszości narodowej lub etnicznej cechuje się elastycznością, dlatego pozwala na znaczną autonomię nauczyciela.

Zasadnicza zmiana polega na pogrupowaniu treści nauczania w działy tematyczne, odnoszące się do różnych sfer życia ucznia i jego środowiska kulturowego. Każdy z działów jest opisany językiem efektów uczenia, co pozwala uczniom, nauczycielom i rodzicom lepiej zrozumieć zakres wymagań. Tak skonstruowana podstawa

programowa stwarza nauczycielom możliwość przygotowania kreatywnego i odpowiadającego potrzebom uczniów programu nauczania.

Realizacja zapisanej w ten sposób podstawy pozwala na rozwijanie kompetencji uczniów oraz na wykorzystywanie ich doświadczeń w budowaniu umiejętności posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej.

Podstawa programowa języka mniejszości narodowej lub etnicznej uwzględnia najważniejsze kierunki zmian wskazane w Profilu absolwenta i absolwentki.

Jej realizacja zakłada wykorzystywanie wiedzy z różnych przedmiotów:

włączanie treści z historii, geografii, muzyki, wychowania fizycznego czy plastyki w nauczanie języka mniejszości. Podstawa kładzie duży nacisk na edukowanie przez doświadczenie: wykorzystanie sytuacji codziennych, wydarzeń kulturalnych i wycieczek edukacyjnych do aktywnego kontaktu z językiem mniejszości. Pozwoli to na praktyczne zastosowanie języka w kontekście społecznym oraz efektywne uczenie się. Treści nauczania i doświadczenia edukacyjne stworzą uczniom okazje do stosowania zdobytej wiedzy i umiejętności w rozwiązywaniu realnych problemów występujących także poza szkołą. Zakres treści w podstawie programowej został urealniony i dostosowany do możliwości czasowych szkoły podstawowej. Efekty uczenia się są skonstruowane w sposób umożliwiający ich osiągnięcie w każdej placówce. Nowa podstawa programowa zawiera jasno sformułowane oczekiwania i standardy w zakresie rozwoju kompetencji przekrojowych oraz sprawczości.

Działy tematyczne stwarzają możliwość rozwijania umiejętności komunikacyjnych w mowie i w piśmie, z uwzględnieniem kompetencji cyfrowych. Równolegle uczniowie poznają literaturę, kulturę i historię mniejszości, co służy wzmacnianiu ich tożsamości i poczucia przynależności do danej społeczności. Praca z tekstami literackimi i kulturowymi rozwija krytyczne myślenie oraz wrażliwość estetyczną, a twórcze używanie języka w wypowiedziach, działaniach artystycznych i projektach wpływa na rozwój kreatywności. Istotne znaczenie nadaje się wartościom uniwersalnym, które przenikają wszystkie obszary nauczania.

W nowej podstawie zawarto następujące działy:

- 1** • Ja i moja rodzina
- 2** • W moim domu
- 3** • Mój dzień
- 4** • Czas wolny i hobby
- 5** • W szkole
- 6** • Człowiek – istota biologiczna i społeczna
- 7** • Moja miejscowość
- 8** • Zwiedzam, więc jestem
- 8** • Środowisko i natura
- 10** • Pory roku i pogoda
- 11** • Święta i zwyczaje
- 12** • W świecie bajek i opowieści
- 13** • Z książką, pędzlem i mikrofonem
- 14** • Różnorodność kulturowa i mniejszości narodowe
- 15** • Zakupy i jedzenie
- 16** • Zdrowie
- 17** • Sport i aktywność fizyczna
- 18** • Kim chcę być? Zawody i przyszłość
- 19** • Klikam, piszę, rozmawiam.

GŁÓWNE ZMIANY

Nowa podstawa programowa języka mniejszości narodowej lub etnicznej traktuje język nie tylko jako narzędzie komunikacji, ale również jako istotny element tożsamości narodowej lub etnicznej.

W porównaniu z podstawą programową z 2018 r. zmianie uległa struktura etapów edukacyjnych. Wcześniejszy dokument obejmował dwa etapy:

- etap I – klasy I–III,
- etap II – klasy IV–VIII.

Teraz etap I – klasy I–III – wchodzi w skład edukacji wczesnoszkolnej, a podstawa programowa języka mniejszości jest podzielona na II etapy:

- etap II – klasy IV–VI,
- etap III – klasy VII–VIII.

Zostały zaktualizowane cele i treści kształcenia. Poprzednia podstawa zawierała cztery cele, z przypisanymi do nich wymaganiami ogólnymi i szczegółowymi.

Nowa podstawa obejmuje siedem celów realizowanych w ramach dziewiętnastu działów tematycznych. Każdy z działów zawiera jasno sformułowane efekty uczenia się, które są podzielone na dwa etapy kształcenia.

Zmiana podejścia do treści nauczania jest widoczna w priorytetach. Poprzednia podstawa skupiała się głównie na literaturze klasycznej i gramatyce – nowa kładzie nacisk na rozwój praktycznych kompetencji językowych w sytuacjach codziennych, pogłębiając jednocześnie komponent kulturowy i tożsamościowy.

Wzmocniono także wymiar kulturowy. Nowa podstawa programowa poszerza treści międzykulturowe i regionalne, koncentrując się na budowaniu tożsamości kulturowej i aktywnym uczestnictwie uczniów w kulturze mniejszości. Działania te sprzyjają rozwijaniu kompetencji i sprawczości uczniów. Podstawa podkreśla również znaczenie języka mniejszości w życiu społecznym oraz uwzględnia korelacje z innymi przedmiotami szkolnymi.

Istotnym elementem nowego dokumentu jest indywidualizacja nauczania.

Poprzednia podstawa nie uwzględniała zróżnicowanego poziomu znajomości języka wśród uczniów. Nowa jest bardziej elastyczna i umożliwia pracę z uczniami o różnym stopniu zaawansowania znajomości języka mniejszości.

Nowością jest dowolność w doborze materiałów dydaktycznych. W odróżnieniu od wcześniejszej podstawy, nowy dokument nie zawiera sztywnej listy lektur.

Teksty literackie i publicystyczne są dobierane przez nauczycieli – a także uczniów – w trakcie realizacji doświadczeń edukacyjnych, z możliwością dostosowania ich do etapu edukacyjnego i poziomu językowego uczniów.

Gramatyka i struktury językowe nie stanowią już celu samego w sobie. Pełnią funkcję narzędzi wspierających praktyczne posługiwanie się językiem i są zintegrowane z autentyczną komunikacją.

PRZYKŁADOWE EFEKTY UCZENIA SIĘ

Efekty uczenia się obejmują naukę słownictwa, gramatyki, a także zagadnienia związane z kulturą, literaturą, historią oraz tradycjami danej mniejszości.

Przykładowe efekty uczenia się:

1 • Dział: 1. Ja i moja rodzina (II etap edukacyjny)

Uczeń:

- 1.1.** Przedstawia siebie i członków swojej rodziny.
- 1.2.** Tworzy proste wypowiedzi o swojej rodzinie, opisując relacje między jej członkami.
- 1.3.** Konstruuje krótkie dialogi dotyczące rodziny.
- 1.4.** Opowiada z pomocą nauczyciela o tradycjach rodzinnych w kontekście kultury mniejszości.

Nowa podstawa programowa uwzględnia także doświadczenia edukacyjne – jako formę budowania sprawczości uczniów oraz rozwijania kompetencji osobistych i społecznych. Doświadczenia edukacyjne będą stanowiły istotną część nauczania języka mniejszości.

PRZYKŁADOWE DOŚWIADCZENIA EDUKACYJNE, ZAPROPONOWANE NA II ETAP EDUKACYJNY

- 1.1.** Uczeń, pracując w grupie, planuje i przeprowadza projekt społeczny, którego celem jest promocja języka i kultury mniejszości narodowej lub etnicznej.
- 1.2.** Uczeń przynajmniej raz w roku szkolnym bierze udział w wydarzeniu związanym z własnym dziedzictwem kulturowym w języku mniejszości narodowej lub etnicznej.
- 1.3.** Uczniowie przynajmniej raz w roku szkolnym wspólnie wybierają lekturę w języku mniejszości narodowej lub etnicznej do omówienia podczas lekcji, a następnie indywidualnie lub w grupie tworzą pracę inspirowaną jej treścią.

Autorzy propozycji zmian w podstawie programowej języka mniejszości narodowej lub etnicznej:

- Aleksandra Bzdel
- Barbara Duć
- dr Dawid Dymkowski
- Maria Gołąbek
- Ewa Lunda
- Dalia Makowska
- Angelina Masalska
- Tetyana Ouerghi
- Wida Uździło

Lista autorów i recenzentów wszystkich podstaw programowych,
które powstają w IBE PIB, jest dostępna na stronie:

<https://ibe.edu.pl/pl/podstawy-programowe>

Po zapoznaniu się z tym dokumentem uwagi dotyczące podstaw programowych
prosimy przysyłać za pomocą formularza do informacji zwrotnej. Wszystkie opinie
zostaną przekazane Ministerstwu Edukacji Narodowej wraz z gotowymi projektami
podstaw programowych przygotowanych w IBE PIB.

[Link do formularza](#)

We wrześniu na stronie IBE PIB zostaną opublikowane pełne projekty podstaw
programowych, a następnie odbędzie się wysłuchanie publiczne.